

Карти та їх характеристики

Карта - це побудоване в картографічній проекції зменшене, узагальнене зображення поверхні Землі, поверхні іншого небесного тіла чи позаземного простору, що відображає розташовані на них об'єкти в певній системі умовних позначень. Карти що відображають поверхню Землі або окрему її частину прийнято називати географічними (рис. 1).

Карти можуть мати різний зміст, призначення, статус, охоплювати різні за розмірами території.

Загальногеографічні карти

Рисунок 1. Фізико-географічна карта Європи

Всі карти земної поверхні залежно від їх змісту поділяють на два основні типи: загальногеографічні та тематичні.

Загальногеографічні карти - це карти, що відображають поверхню Землі або якусь її частину без виділення певних її елементів серед інших. Сукупність основних елементів змісту такої карти становлять гідрографія, рельєф, населені пункти, рослинність та ґрунти, дорожня мережа і т.п. Всі елементи земної поверхні мають однакове право на зображення, а включення та ступінь деталізації окремого об'єкта залежить виключно від

масштабу карти, встановлених вимог щодо генералізації зображення і особливостей території картографування.

Загально-географічні карти поділяють на оглядово-географічні та топографічні

Оглядово-географічні карти - загальногеографічні карти, знаменник масштабу яких більший за 1000000. Цей тип карт застосовується для відображення значних за площами ділянок земної поверхні або всієї поверхні в цілому.

Топографічні карти - це різновид загальногеографічних карт, що детально зображують частину земної поверхні (рис. 2). Вимоги щодо змісту, умовних позначень об'єктів та правил оформлення топографічних карт за звичай визначаються нормативними документами і є єдиними для всіх виконавців картографічних робіт.

В Україні топографічні карти складаються в масштабах 1:000000, 1:500000, 1:200000, 1:100000, 1:50000, 1:25000, 1:10000.

В деяких джерелах топографічні карти поділяють також на оглядово-топографічні та топографічні дрібномасштабні, середньомасштабні та крупномасштабні. Однак такий поділ не визначено безпосередньо нормативними документами.

[Детальніше про топографічні карти >>>](#)

Рисунок 2. Канадська топографічна карта

Топографічні карти масштабів 1:5000-1:500, що відображають невеличкі за розмірами ділянки території, прийнято ще називати топографічними планами. В загальному випадку **топографічним планом** вважають картографічне зображення обмеженої ділянки земної поверхні в ортогональній проекції без урахування кривизни поверхні. Саме так трактується поняття топографічного плану за ДСТУ 2757-94 "Картографія. Терміни та визначення". Між тим аналіз чинних нормативних актів показує, що в Україні вимоги до топографічних планів в частині обов'язкового застосування картографічних проекцій практично не відрізняються від вимог до топографічних карт.

Тематичні карти

Рисунок 3. Тектонічна карта України

Інший тип географічних карт - це тематичні карти. Тематичні карти детально показують окремі елементи або характеристики місцевості, розкриваючи таким чином певну тему. До цього типу карт відносяться різноманітні геоморфологічні, геологічні, гідрографічні карти, карти рослинного покриву та тваринного світу, політичні та економічні карти, карти населення та багато інших (рис 3). При цьому тематичні карти в свою чергу поділяються на дві категорії: карти природних явищ та карти суспільних явищ.

[Детальніше про тематичні карти >>>](#)

За кількістю показників тематичні карти можуть поділятися на аналітичні, комплексні та синтетичні. Аналітичні карти подають якусь одну характеристику або явище, окремо, без взаємозв'язків з іншими характеристиками території. Комплексні карти показують кілька аспектів одного явища. Синтетичні карти відображають інформацію про об'єкт

або явище в загальному. Прикладом таких карт є карти районування території на підставі якоїсь інтегральної характеристики.

Інші способи класифікації карт

Крім тематичної класифікації карти розрізняють за їх призначенням. Тобто серед всього загалу карт виділяються спеціальні карти, що призначені для вирішення певного кола завдань або для використання певною категорією користувачів. Однозначної класифікації карт за призначенням не існує. Але взагалі можна за цим показником розділити всі карти на такі види:

- довідково-інформаційні, що дають змогу отримати певні відомості з того чи іншого питання;
- культурно-освітні, що призначені для популяризації певних знань чи ідей;
- навчальні - використовуються в ході вивчення, наприклад, географії, історії чи інших навчальних дисциплін в школах, вищих навчальних закладах, на різноманітних курсах тощо;
- технічні, що подають інформацію для вирішення окремих технічних завдань. Це, наприклад, навігаційні карти, що використовуються для вирішення завдань навігації, або проектні, які призначені для здійснення проектування будівель та споруд, а також реалізації проектів;
- туриські карти, що надають мандрівникам інформацію про видатні місця та туристичну інфраструктуру певної території.

Існує також поділ карт на різні функціональні типи. Так виділяють інвентаризаційні, оціночні, індикаційні, прогнозні та рекомендаційні карти.

Кarti можуть класифікуватись також за розмірами території, яку вони охоплюють. Тут існує кілька варіантів класифікації залежно від змісту карти. Як приклад, можна навести такий варіант класифікації карт за їх просторовим охопленням:

- карти світу;
- карти земних півкуль;
- карти суходолів та океанів;
- карти певного регіону (наприклад, карта Зхідної Європи, карта Близького Сходу);
- карти країн;
- карти областей;
- карти районів;
- карти території міських, сільських рад;
- карти (плани) населених пунктів;
- карти районів в містах.

Для тематичних карт класифікації карт за просторовим охопленням може будуватись не на основі ієрархії адміністративних одиниць, а по інших критеріях поділу території. Це може бути, наприклад, класифікація на основі певного природного чи економічного районування території та т.і.

Різні карти можуть мати різний правовий статус, що також створює основу для певної класифікації карт за цією ознакою. Так існують міжнародні карти, що створюються згідно з вимогами відповідних міжнародних організацій. Як приклад такої карти можна навести Міжнародну карту світу масштабу 1:10000000, що створювалась на підставі рішень міжнародних картографічних конгресів (рис. 4). Є карти державні, що видаються за певними національними стандартами і є офіційними документами для різних ланок органів державної влади та управління.

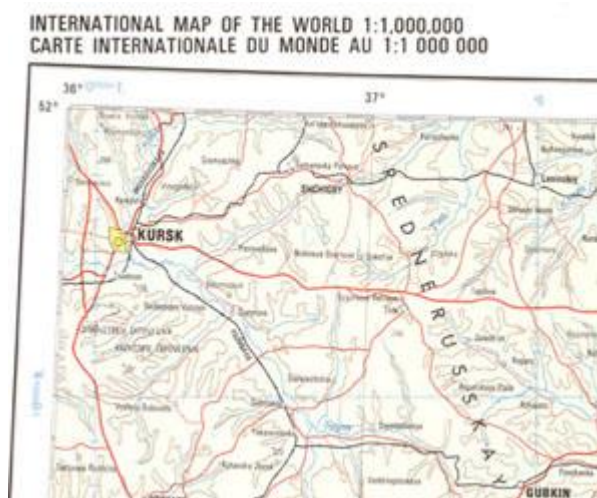

Рисунок 4. Фрагмент аркуша міжнародної карти світу

Характеристики карт

Всі типи карт можна охарактеризувати набором показників, що визначають якість карти. Найважливіші серед них: достовірність карти, її сучасність, наглядність та читабельність.

- **Достовірність карти** - це міра правдивості відомостей, що передаються картою. Оскільки вигляд будь-якої місцевості, віднесених до неї явищ або показників постійно змінюються, то достовірність карти можна оцінювати тільки на певну дату або період.
- **Сучасність карти** - це відповідність зображення карти сучасному стану подаваних нею об'єктів або сучасному стану знань про них.
- **Наглядність карти** - можливість швидкого зорового сприйняття розташування об'єктів, відображених на карті, їх розмірів та форм. Ця ознака відіграє особливу роль для карт, призначених для відображення взаємозв'язків між об'єктами та явищами.
- **Читанність карти** - це можливість візуального розпізнавання елементів та деталей картографічного зображення.

Ще однією дуже важливою характеристикою карти є її **вимірність** - можливість визначення по карті відстаней, площ, кутів, координат, висот або інших характеристик місцевості та явищ.

Між тим наведені вище характеристики не є однозначними. Так, наприклад, такий показник, як сучасність карти, є дуже важливим для топографічних карт території, і його зміст слід трактувати саме як відповідність зображення карти поточному стану місцевості. А для історичної карти, цей показник матиме дещо інший зміст: він характеризує карту з точки зору її відповідності сучасному стану знань про ті чи інші

події. Так само по різному слід оцінювати, наприклад, вимірність карт, призначених для різних типів користувачів. Тому наведені характеристики слід завжди розглядати в контексті змісту та призначення певної карти, а також рівню знань про об'єкти картографування.